לט: ר"ן אין בין המודר פרק רביעי נדרים רש"י

מתניתין קשיתיה מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב שמע מינה דנכסי מבקר אסורין על החולה אמר ריש לקיש רמז לביקור חולין מן התורה מנין שנאמר [1]אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם וגו' מאי משמע אמר רבא אם כמות כל האדם ימותון אלה שהן חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן מה הבריות אומרים לא ה' שלחני לזה [6]דרש רבא [2]אם בריאה יברא ה' אם בריאה גיהנם מוטב תהיה אם לאו יברא ה' איני והא תניא [3]שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם אלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב [3]ה' קנני ראשית דרכו וגו' תשובה דכתיב [4]בטרם הרים יולדו ותחוללו וגו' [5]תשב אנוש עד דכא וגו' גן עדן דכתיב [6]ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגו' גיהנם דכתיב [7]כי ערוך מאתמול תפתה [8]כסא כבוד דכתיב [9]נכון כסאך מאז בית המקדש דכתיב [9]כסא כבוד מרום מראשון שמו של משיח דכתיב [10]יהי שמו לעולם וגו' אלא הכי קאמר אי איברי ליה פומא מוטב ואם לא יברא ה' והכתיב [11]אין כל חדש תחת השמש הכי קאמר אי הכא לא מקרב פומא להכא ליקרב דרש רבא ואמרי לה אמר ר' יצחק [7]מאי דכתיב [12]שמש ירח עמד זבולה שמש [6] וירח בזבול מאי בעיין והא ברקיע קביעי מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירין באותה שעה ירה בהן חיצים וחניתות אמר להם בכל יום ויום משתחוים לכם ואתם מאירים בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם ובכל יום ויום יורין בהן חיצין וחניתות ומאירים שנא' [12]לאור חציך יהלכו וגו' תניא ביקור חולים אין לה שיעור מאי אין לה שיעור סבר רב יוסף למימר אין שיעור למתן שכרה אמר ליה אביי וכל מצות מי יש שיעור למתן שכרן והא תנן [6]הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות אלא אמר אביי [8]אפי' גדול אצל קטן רבא אמר [3]אפי' מאה פעמים ביום [9]אמר רבי אחא בר חנינא [1]כל המבקר חולה נוטל אחד מששים [6]בצערו [10]אמרי ליה אם כן ליעלון שיתין ולוקמוה אמר ליה כעישורייתא דבי רבי [2]ובבן גילו דתניא [11]רבי אומר בת הניזונית מנכסי אחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן [7]ראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה שלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה רב חלבו חלש נפק [3] אבריז רב בהנא רב

[6]מפיסין קשיתיה. מדוקין קא משמע ליה: מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב. והרי [3] אין מבקר אסור בנכסי חולה: אלא שמע מינה וכו'. וא"ת מאי טעמא דשמואל דמתרץ לה הכי לוקמא כדעולא הא לא קשיא דשמואל לא מוקי לה כדעולא דקסבר האי שיעורא דמיקרא היא: ופקודת כל אדם. שבני אדם מבקרין אותן: לא ה' שלחני לזה. לפי שהיו עדת קרח מלעיגין עליו ואומרים שהיה משה אומר להם מדעתו אלא לייוור של מקום: ואם לאו. שאין גיהנם נברא עדיין: איני. מי מספקא ליה למשה: כי ערוך מאתמול תפתה. לאיהו יום שיש לו אתמול ולא שלשום כלומר שהיה לו לפניו ולא לפני פניו הוי אומר זה יום שני שכו נברא גיהנם: אלא ה"ק. אי הכא אין לו פומא ואי לא מקרב הכא יקריבנו המקום: והא ברקיע קביעי. למטה מזבול כדאמרי' במסכת חגיגה (דף יב:): אם אתה עושה דין לבן עמרם. מקרח ועדתו: וכבן יום ויום. מאותו יום ואילך אינן יוצאין מפני שמשתחווין להם עובדי כוכבים עד שמורים כהן חיצים וחניתות: ואפי' גדול אצל קטן. שלא יאמר לא אבקר אלא גדול כמוני: אין לו שיעור דמלוה בקטן כמו בגדול: ליעיילו שיתין ולוקמוה. יכנסו ששים בני אדם כאחת לבקרו ויעול כל אחד ואחד ששים בצערו ומיד מתרפא: כעישורייתא דבי רבי. דאמרי מי שיש לו עשר בנות ובן אחד הראשונה נוטלת עישור נכסים והשניה במה ששיירה וכן לכולן ומפרש בהש"ס ירושלמי [2] נמצאו בנות שנוטלות במנה תרי תילתי פחות ליכבר [7]. וגבי חולה נמי מבקר הראשון נוטל אחד מששים בחליו והשני ל' מששים במה ששיר: וכבן גילו. כאחר כמותו או זקן לזקן: וחוזרות כולן וחולקות בשוה. מילתא אחריתי [3] דהיכא דיצאו ליטא כאחת כל אחת נוטלת עישורה במה ששיירה מכירתה ואז חולקות בשוה אבל כשבאו ליטא זו אחר זו לא: נחלים

מתניתין קשיתיה מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב שמע מינה דנכסי מבקר אסורין על החולה אמר ריש לקיש רמז לביקור חולין מן התורה מנין שנאמר [1]אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם וגו' מאי משמע אמר רבא אם כמות כל האדם ימותון אלה שהן חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן מה הבריות אומרים לא ה' שלחני לזה [6]דרש רבא [2]אם בריאה יברא ה' אם בריאה גיהנם מוטב תהיה אם לאו יברא ה' איני והא תניא [3]שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם אלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב [3]ה' קנני ראשית דרכו וגו' תשובה דכתיב [4]בטרם הרים יולדו ותחוללו וגו' [5]תשב אנוש עד דכא וגו' גן עדן דכתיב [6]ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגו' גיהנם דכתיב [7]כי ערוך מאתמול תפתה [8]כסא כבוד דכתיב [9]נכון כסאך מאז בית המקדש דכתיב [9]כסא כבוד מרום מראשון שמו של משיח דכתיב [10]יהי שמו לעולם וגו' אלא הכי קאמר אי איברי ליה פומא מוטב ואם לא יברא ה' והכתיב [11]אין כל חדש תחת השמש הכי קאמר אי הכא לא מקרב פומא להכא ליקרב דרש רבא ואמרי לה אמר ר' יצחק [7]מאי דכתיב [12]שמש ירח עמד זבולה שמש [6] וירח בזבול מאי בעיין והא ברקיע קביעי מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירין באותה שעה ירה בהן חיצים וחניתות אמר להם בכל יום ויום משתחוים לכם ואתם מאירים בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם ובכל יום ויום יורין בהן חיצין וחניתות ומאירים שנא' [12]לאור חציך יהלכו וגו' תניא ביקור חולים אין לה שיעור מאי אין לה שיעור סבר רב יוסף למימר אין שיעור למתן שכרה אמר ליה אביי וכל מצות מי יש שיעור למתן שכרן והא תנן [6]הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות אלא אמר אביי [8]אפי' גדול אצל קטן רבא אמר [3]אפי' מאה פעמים ביום [9]אמר רבי אחא בר חנינא [1]כל המבקר חולה נוטל אחד משישים [6]בצערו [10]אמרי ליה אם כן ליעלון שיתין ולוקמוה אמר ליה כעישורייתא דבי רבי [2]ובבן גילו דתניא [11]רבי אומר בת הניזונית מנכסי אחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן [7]ראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה שלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה רב חלבו חלש נפק [3] אבריז רב בהנא רב

על המבקר נכנס לבקרו אפי' יושב דישיבה נמי מיומיה דחולה הוא ולא אדריה דבהכי מיתא ליה אבל חלה בנו לא יכנס לביתו כלל אלא שואלו בשום. ומיהו דוקא היכא דאדריה חולה למבקר דאומדן דעתא הוא דמן מיומיה לא אדריה אבל היכא שהמבקר אסר על עצמו נכסיו של חולה לא יכנס לביתו כלל דבכי האי גוונא ליכא אומדנא. הדין הוא דינא דנכסי חולה אסורין על המבקר. והיכא דנכסי מבקר אסורין על החולה נכנס לבקרו עומד משום דמתוך לעשות בתנם ומצוה דיליה קעביד ואידך ממילא קא מתהני אבל לא יושב ואפילו במקומות שמחמירין על עצמן שלא ליטול שכר אפי' על הישיבה משום גזירה שמא יטהא בישיבה. וכי אמרינן בנכסי מבקר אסורין על החולה דנכנס לבקרו עומד משום דמצוה דנפשיה קעביד ואידך ממילא מתהני הני מילי בכי האי גוונא דהנאה ממילא היא אבל היכא דיהיב ליה מידי כיון שהוא מהנהו ממש מיד ליד ולא גרמא היא אסור והייט דתנן לקמן בפרקין (דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנווני הרגיל אצלו ויאמר לו וכו' וכן היו מהלכים בדרך ואין לו מה יאכל נותן על גבי הסלע דוקא בכה"ג שרי אבל מידו לידו לא ואף על גב דמצוה קעביד וטעמא דמילתא כדאמרינן דדוקא הנאה דממילא שרי במקום מצוה אבל הנאה דבידים לא: וכני אדם מבקרין אותן. והייטו דכתיב ופקודת כל אדם יפקד עליהם: שבעה דברים נברא קודם שנברא העולם. כלומר שעלו במחשבה להבראות קודם שנברא העולם שא"א לעולם בלא הם וכדאמרי' שמחשבתן של ישראל קדמה לכל ועל כרחך לא נברא העולם בלא גיהנם לצורך הרשעים: אי לא מקרב פומא להכא ליקרב. וקריבה בעלמא ליתא בכלל אין כל אדם: והא ברקיע קביעי. כדכתיב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים [6] וחזו למעלה מן הרקיע הוא כדאיתא בפ' אין דורשין (חגיגה יב:): אם אתה עושה דין לבן עמרם. ממתלוקתו של קרח. ומשמע להו דהאי קרא במתלוקתו של קרח מדרש משום דביליאת מלרים ובקריעת יס סוף משתעי בספר חנקוק וכתיב ביה מחלת ראש מבית רשע ומשמע להו דהייטו קרח וכתיב בתריה שמש ירח עמד זבולה: כעישורייתא דבי רבי. שכל אחת נוטלת עישורה מנכסים שנותרו אחר שנטלה אותה שלפניה עישור שלה. וכן נמי כל אחד מן המבקרין נוטל אחד מששים מן החולי שנשאר לחולה אחר שבקרו אותו שלפניו: וכבן גילו. שנולד המבקר במזלו של חולה: וחוזרות כולם וחולקות בשוה. שכיון שבנת אחת באו ליטול אינו בדין שיהא חלקן של ראשונות יותר מן האחרונות: נחלים

מסורת הש"ס

א) סנהדרין קי. ע"ש, ב) פסחים נד., ג) [שם ע"ש יבמות ע"ז], ד) [סנהדרין קי. ע"ש], ה) חגיגה ט"ו משנה ה, ו) [ל"ל תנ"ה נקוד חולים לון לו שיעור לפילו גדול אצל קטן ואפילו מאה פעמים ביום אמר ר"א כ"מ ר"ל], ז) [כ"מ ל:], ח) נ"א מחלון, ט) [נ"ל אל"ל אמי לרבא], י) מתוכות פח., כ) [מתוכות פ"ו ה"ון], ל) [כ"ר ג ד], מ) [כרא"ת אל].

תורה אור השלם

1. אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא יי שלחני:
במדבר טז כט
2. ואם בריאה יברא יי ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את יי:
במדבר טו ל
3. יי קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז:
משלי ח כב
4. בטרם הרים ילדו ותחוללו ארץ ותבל ומעולם עד עולם אתה אל:
תהלים צ ב
5. תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם:
תהלים צ ג
6. ויטע יי אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר:
בראשית ב ח
7. כי ערוך מאתמול תפתה גם היא למלך הוכן העמיק הרחב מדורתה אש ועצים הרבה נשמת יי כנחל גפרית בערה בה:
ישעיהו ל לג
8. נכון כסאך מאז מעולם אתה:
תהלים צג ב
9. כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו:
ירמיהו יז יב
10. יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו ויתברכו בו כל גוים יאשרוהו:
תהלים עב יז
11. מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש:
קהלת א ט
12. שמש ירח עמד זבלה לאור חציך יהלכו לנגה ברק חניתך:
חבקוק ג יא

תוספות

מתניתין קשיתיה. ומחתקן לתמיהה כנכסי מבקר אסורים על החולה: ופקודת כל אדם. שכ"א מבקרין אותם:

עין משפט נר מצוה

מ א ב ג מיי' פ"ד מה' אבל הל' ד סמג עשין מדברי סופרים ב טוש"ע י"ד סי' שלה סעיף ב: מא ד מיי' פ"ב מה' אבל' הל' ד סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמש ירח מזבול: (ב) שם כרא מלנו מלא נפק רב בהנא אבריז רב מלנו: (ג) רש"י ד"ה מאי איריא וכו' והרי מבקר אסור בנכסי חולה אלא כל כ"ל ובה"ל ופיכא אין נמתק: (ד) ד"ה כעישורייתא וכו' ומוסיף ליכחר לבן והכי נמי בבי חולה מבקר הראשון: (ה) ד"ה ותחרות וכו' אחריתי היא דהיכא:

פירוש הרא"ש

כתני' קשיתיה. אמאי תני עומד אבל לא יושב דתבוייהו חיוביה ניכוו וטעמא דעולא דקאמר משום דאפשר כמתירה ליה ליה לשמואל: רמז לביקור חולים מן התורה. פי' רמז מפורש דהא דדרשינן ליה (ב"ק ק. ב"מ ל:) מילתא הא ליט מפורש: ערוך מאתמול. הייטו קודם שנברא העולם: תפתה. הייטו ניהנם שכל המתפתה ביצרו נופל שם: תשב אנוש עד דכא. ובקרא דקמייה כתיב כעורם הרים יולדו ותחוללו אלא דכא ותבל: בת הניזונת מן האחים. בתנאי כתובה שכן כתב לה בגן מוקבן דיהוין לימי מינאי כי: נכסי עישור נכסים: ובבן גילו. שולה כמולו:

מוסף רש"י

ה' קנני ראשית דרכו. קודם לשאר דברים, והא דאמרינן לעיל הכתב בערב שבת, בכתבן של לוחות, חז' היתה כתובה מתחילה בתם שחורה על גבי לבנה (פסחים נד.). בטרם הרים יולדו. כלתא מבת תשובה (שם). תשב אנוש עד דכא. עד ידכא לבבו לפניך (שם). גן בעדן מקדם. מוקדם לעולם (שם). מאתמול. קודם לעולם (שם). תפתה. שכל המתפתה ביצרו נופל שם (שם ע"פ עורבין יט.). מרום מראשון. מרום הוא בערבות, מראשון, מקודם העולם, וכן מקום מקדשנו נברא מראשון (שם). אי איברי ליה פומא. אם כריאה פה לתרץ מעשה ימי בראשית (במדבר טז כ). שמש ירח

עמד זבולה. לעיל מניה כתיב ותבקע מרץ, נשעת הקיעה האדר שנבלעו בקרקע, שמש וירח עלו לאותו רקיע ששמו זבול ואמרו להקב"ה אם לא אתה עושה דין לבן עמרם ומעדתו (סהדרין קי.). בכבודי לא מחיתם. שהרי כבל יום מלכי מזרח ומערב בשנה שמניתן מתריון בראשם משתחוים לחמה (שם). ובכל יום ויום יורין בהן חיצין וחניתות ומאירים. שכן נזר עליהם המקום, ל"א מאחר שראה שהקפיד הקב"ה על שלא מיחה לכבודו, עד דאמר להו לא נפקין, שהשו לכבוד המקום על בני אדם שמשתחוים לשמש וירח (שם). שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. משל למה הדבר דומה למלך שאחר לעבדיו עלו בשבריכם כך וכך והכשלו לשדרם וחרשו בו ותקנו כל לרבו ובשדרם היו בו אילנות טובים ורעים ואילו היה אומר להם אילן פלוני טוב הוא ואילן פלוני רע הוא ומקצתו מזה ייסר מכזה, היו הולכים כולן אצל הטוב כדי להרבות שכרן ומצאו נשתיירו אילנות רעים שלא יתוקנו, לכך אחר כשהם, כך עשה הקב"ה שלא גילה שכר המצות, שלא יראה אדם מצוה שבכרה מרובה ומתבטל אחריה, ומחזר אחריה. (אבות פ"ב מ"א). דבל דסני לי ליחדי לי. ומתוך כך ישוב מרוב אף מעלי (ברכות נה:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com